

Miroslav Kamenický
editor

NA ŠTÚDIÁCH VO VIEDNI

Študenti a učitelia zo Slovenska
na viedenských univerzitách
a vysokých školách do roku 1918

2022
UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE

Publikácia bola vydaná v rámci projektu VEGA 1/0338/19 *Študenti a učitelia zo Slovenska na viedenských univerzitách a vysokých školách do roku 1918.*

© Autori, 2022

doc. PhDr. Miroslav Kamenický, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave, Pedagogická fakulta, Katedra histórie

prof. PhDr. Róbert Letz, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave, Pedagogická fakulta, Katedra histórie

Mgr. Miriam Viršínská, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave, Pedagogická fakulta, Katedra histórie

doc. Mgr. Monika Tihányiová, PhD.

Trnavská univerzita, Filozofická fakulta, Katedra histórie

Editor

doc. PhDr. Miroslav Kamenický, PhD.

Recenzenti

prof. PhDr. Július Bartl, CSc. †

doc. PhDr. Erika Brtáňová, CSc.

PhDr. Eva Frimmová, DrSc.

Ilustrácia na obálke

Komplex starej Viedenskej univerzity na Dominikánskom námestí vo Viedni. 1758/61. Prameň: Viedeň, Kunsthistorisches Museum, Gemäldegalerie

Vydavateľ

Univerzita Komenského v Bratislave

ISBN 978-80-223-5351-9 (tlač)

OBSAH

Úvod (Miroslav Kamenický)	4
1. kapitola: Študenti z územia dnešného Slovenska a Viedenská univerzita v období stredoveku (vybrané problémy a poznatky) (Monika Tihányiová).....	10
2. kapitola: Viedenská univerzita od 16. storočia do roku 1918 (Miroslav Kamenický – Miriam Viršínská).....	74
3. kapitola: Viedenské Pázmáneum a jeho význam pri formovaní slovenskej katolíckej elity (Róbert Letz)	96
4. kapitola: Viedenské akadémie (Miroslav Kamenický).....	130
5. kapitola: Učitelia zo Slovenska na viedenských univerzitách a vysokých školách (Miroslav Kamenický).....	164
Záver (Miroslav Kamenický).....	182
Menný register.....	186
Miestny register	200
Obrazová časť	210
Summary.....	214
Zusammenfassung	222
Použitá literatúra.....	230
O autoroch	247

Úvod

Výskum dejín školstva na Slovensku z pochopiteľných dôvodov nemôže obchádzať ani tému štúdia študentov a pôsobenia pedagógov v zahraničí. Je to aktuálny problém tak v súčasnosti, ako bol aj v minulosti. Dnes máme na Slovensku množstvo vysokých škôl, predsa však množstvo slovenských študentov študuje v zahraničí. V období stredoveku i novoveku študovali z iných dôvodov ako v súčasnosti. Až do 15. storočia totiž žiadna univerzita ani vysoká škola na Slovensku nebola. A aj Univerzita Istropolitana, založená v roku 1465 (činnosť začala 1467), po približne dvoch desaťročiach zanikla. Až v roku 1635 bola potom založená jezuitská univerzita v Trnave.

V roku 2013 výskumný tím z Katedry histórie Pedagogickej fakulty Univerzity Komenského (vedúci Miroslav Kamenický) začal riešiť grantovú úlohu VEGA *Študenti zo Slovenska na zahraničných univerzitách a vysokých školách do roku 1945*. Zistili sme, že z územia Slovenska od stredoveku do roku 1945 vycestovalo za vzdelaním do zahraničia, teda mimo územia dnešného Slovenska, minimálne 26 220 študentov. Najviac navštevovaná bola do roku 1918 Viedenská univerzita (8 663 študentov), po roku 1918 Univerzita Karlova v Prahe. Výsledky nášho výskumu sme prezentovali na medzinárodnej vedeckej konferencii, ktorá sa uskutočnila v dňoch 10. – 11. novembra 2015 v Bratislave. Na tento projekt nadväzovala od roku 2016 ďalšia grantová úloha VEGA s názvom *Učítelia zo Slovenska na zahraničných univerzitách a vysokých školách do roku 1945*. Keďže sme opäť zistili, že najviac učiteľov zo Slovenska pôsobilo na viedenských vysokých školách, tak celkom logicky sme sa v ďalšom výskume zamerali práve na tieto školy. V roku 2019 sme začali riešiť projekt VEGA *Študenti a učítelia zo Slovenska na viedenských univerzitách a vysokých školách do roku 1918*.

Ako sme už spomenuli, ďaleko najviac študentov zo Slovenska študovalo na viedenských vzdelávacích ústavoch. Keď si predstavíme, že v matrikách európskych univerzít a vysokých škôl sa za obdobie od najstarších čias do roku 1918 podarilo nájsť 25 519 zápisov o štúdiu študentov zo Slovenska, tak len na jedinej mimoslovenskej univerzite, a to viedenskej, z nich študovalo až 8 663, čo je približne 33 %.¹

¹ SZÖGI, László: Študenti zo Slovenska na zahraničných univerzitách a vysokých školách od stredoveku do roku 1918. In: *Verbum historiae*, 2017, 1, s. 7 – 25, [online]. Dostupné na internete: https://www.fedu.uniba.sk/fileadmin/pdf/Sucasni/Katedry/KH/Verbum_Historiae/VH1-17_-_opr_PDF.pdf – (cit. 2020-04-10). Výber z edícií prameňov a literatúry o dejinách Viedenskej univerzity: *Publikationen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung*, 6. Reihe: *Quellen zur Geschichte der Universität Wien*. 1. Abteilung: *Die Matrikel der Universität Wien*. 1377 – 1450. Ed. Franz Gall. (Publikationen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung VI/1/1, Graz-Köln 1956). 1451 – 1518/I: Text, bearb. v. Willy Szaivert und Franz Gall (Publikationen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung VI/1/2/1, Graz-Wien-Köln 1967). Register der Personen- und Ortsnamen, bearb. von Willy Szaivert (Publikationen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung VI/1/2/2, Graz-Köln-Wien 1967). 1518/II-1579/I, bearb. von Franz Gall und Willy Szaivert (Publikationen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung VI/1/3, Wien-Köln-Graz 1971). 1579/II-1658/59, bearb. von Franz Gall und Hermine Paulhart (Publikationen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung VI/1/4, Wien-Köln-Graz 1974). 1659/60 – 1688/89, bearb. von Franz Gall und Maria Szaivert (Publikationen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung VI/1/5, Wien-Köln-Graz 1975). 1689/90-1714/15, bearb. von Kurt Mühlberger und Walter Schuster (Publikationen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung VI/1/6, Wien-Köln-Weimar 1993). 1715/16 – 1745/46, bearb. v. Ulrike Denk, Nina Knieling, Thomas Maisel und Astrid Steindl (Publikationen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung VI/1/7, Wien-Köln-Weimar 2011). 2. Abteilung: *Acta Facultatis Artium Universitatis Vindobonensis* 1385 – 1416. Nach der Originalhandschrift herausgegeben von Paul Uiblein (Publikationen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung VI/2/1, Graz-Wien-Köln 1968). 3. Abteilung: *Die Matrikel der Wiener Rechtswissenschaftlichen Fakultät – Matricula Facultatis Juristarum Studii Viennensis*, Bd. 1 (1402 – 1442). (Handschrift J1 des Archivs der Universität Wien), hg. von Kurt Mühlberger, bearb. von Johannes Seidl (Bearb.) unter Mitarbeit von Andreas Bracher und Thomas Maisel (Publikationen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung VI/3/1, Wien-Köln-Weimar 2011); FRÁKNOI, Vilmos: *Magyarországi tanárok és tanulók a bécsi egyetemen a XIV. és XV. században*. Budapest 1874. 92 s.; KISS, József Mihály: *Magyarországi diákok a Bécsi Egyetemen 1715 – 1789*. Budapest 2000. 143 s.; PATYI, Gábor: *Magyarországi diákok bécsi egyetemeken és főiskolákon 1890 – 1918*. Budapest 2004. 529 s.;

Problematicou študentov zo Slovenska na zahraničných univerzitách sa v minulosti už zaoberalo množstvo historikov. Treba spomenúť prácu Branislava Varsika *Slováci na pražskej univerzite do konca stredoveku* (vyšla v Zborníku FFUK, ročník IV, č. 45, vyšlo aj ako separát), potom prácu Ivan Hlaváček – Ludmila Hlaváčková: *Studenti z českých zemí a Slovenska na vídeňské universitě*² (Historia universitatis Carolinae Pragensis, Tom I, Fasc. 1, Praha 1961. Ďalej k problematike prispel Július Bartl štúdiou „O otázke štúdia Bratislavčanov na viedenskej univerzite v druhej polovici 15. storočia“ (vyšla v historickej ročenke Slavín (ročenka Západoslóvenského kraja – v roku 1969³). Z novších štúdií treba spomenúť príspevok Kataríny Štulrajterovej *Študenti zo Slovenska na univerzite v Padove* (vyšlo v zborníku *Formy a obsah vzdelanosti v historickom procese* (vyšlo v Bratislave roku 1999), ďalej štúdiu Romany Štangovej *Študenti zo Slovenska v matrikách stredovekých univerzít v Prahe, v Krakove a vo Viedni* (vyšlo v časopise *Historia Nova* 7) a ešte spomeniem štúdiu Veroniky Novákovej *Vzdelávanie šľachty Bratislavskej stolice na domácich a zahraničných univerzitách, vysokých školách a vyšších vzdelávacích inštitúciách od 16. storočia do roku 1848* (vyšli v zborníku *Zemianstvo na Slovensku*).

Najvýznamnejším počinom vo výskume peregrinácie študentov zo Slovenska je však paradoxne výskum našich maďarských kolegov. Pred takmer troma desaťročiami sa v archíve budapeštianskej university Eötvösa Loránda začal výskumný program, ktorý si za cieľ vytýčil vypracovanie komplexnej databázy študentov z Uhorska, ktorí študovali na zahraničných univerzitách od počiatkov až do konca prvej svetovej vojny. Vedúcim výskumnej skupiny bol dlhoročný riaditeľ archívu univerzity Eötvösa Loránda,

² HLA VÁČEK, Ivan – HLA VÁČKOVÁ, Ludmila: *Studenti z českých zemí a Slovenska na vídeňské universitě*. In: *Acta Universitatis Carolinae : Historia Universitatis Carolinae Pragensis*. Sborník příspěvků k dějinám University Karlovy. Praha: Universita Karlova, 1961, roč. 2, č. 1 (1961), s. 97 – 132.

³ BARTL, Július: *O otázke štúdia Bratislavčanov na viedenskej univerzite v druhej polovici 15. storočia*. In: *Slavín, historická ročenka Západoslóvenského kraja*, 1969, s. 5 – 17.

Dr. László Szögi. Databáza, pochopiteľne, zahŕňa aj študentov z územia dnešného Slovenska, a teda aj študentov z Bratislavskej stolice. Počas výskumu maďarskí kolegovia preskúmali disponibilné knižničné a archívne zdroje v 240 inštitúciách 27 európskych krajín.

Problematicou viedenských vzdelávacích inštitúcií sa, pochopiteľne, zaoberali hlavne rakúski historici. Už v 19. storočí vydal stredoveké matriky Lekárskej fakulty Viedenskej univerzity Karol Schrauf.⁴ Začiatkom 20. storočia nasledovalo vydanie matrik uhorského národa Viedenskej univerzity.⁵ V druhej polovici 20. storočia nasledovalo vydanie ďalších matrik.⁶ Bolo publikovaných aj množstvo historických kníh. V súvislosti so 650. výročím založenia Viedenskej univerzity vyšla reprezentatívna publikácia *Wien 1365. Eine Universität entsteht*.⁷ Online bolo sprístupnených množstvo článkov o dejinách univerzity i viedenského školstva (<https://geschichte.univie.ac.at/>). Tam sa nachádzajú údaje o množstve ďalších publikácií. V roku 2015, v súvislosti s už spomínaným 650. výročím založenia univerzity, vyšla zaujímavá publikácia *Artes – Artisten – Wissenschaft. Die Universität Wien in Spätmittelalter und Humanismus*.⁸

Zoznamy študentov z Uhorska, a teda aj zo Slovenska, od najstarších čias do roku 1918 sa nachádzajú v spomínanej edícii

⁴ SCHRAUF, Károly. *Magyarországi tanulók a bécsi egyetemen. Magyarországi tanulók külföldön II*, In: Budapest, 1892. Tenže, *Acta Facultatis medicae Universitatis Vindobonensis I. 1399 – 1435*, In: Wien, 1894, *II: 1436 – 1501*, Wien, 1899, *III: 1490 – 1558*, Wien, 1904

⁵ SCHRAUF, Károly, *Die Matrikel der Ungarischen Nation an der Wiener Universität 1453-1630*, Wien 1902.

⁶ *Die Matrikel der Universität Wien. I. Band 1377 – 1450*, Wien 1956; *II. Band 1451 – 1518*, Wien 1967; *III. Band 1518 – 1579*, Wien 1971. *Acta Facultatis Artium Universitatis Vindobonensis 1385 – 1416. I. Abteilung*. Hrsg. Uiblein, Paul. Graz-Wien-Köln 1968. (Quellen zur Geschichte der Universität Wien 2.), *Die Akten der Theologischen Fakultät der Universität Wien 1396 – 1508. I. – II.* Hrsg. Uiblein, Paul. Wien 1978.

⁷ Hg. Heidrun Rosenberg – Michael Viktor Schwarz. Wien: Universität Wien, Österreichische Nationalbibliothek, 2015.

⁸ Hg. Thomas Maisel – Meta Niederkorn-Bruck – Christian Gastgeber – Elisabeth Klecker. Wien: Praesens Verlag, 2015.

Magyarországi diákok a középkori egyetemeken (Uhorskí študenti na zahraničných univerzitách). Zoznam študentov Viedenskej univerzity do roku 1526 uverejnila Anna Tüskés (2008).⁹ Zoznam študentov z obdobia 1526 – 1789 možno nájsť v diele Krisztíny Kissné Bognár (2004).¹⁰ V tejto publikácii nie je len zoznam študentov Viedenskej univerzity, ale aj ďalších viedenských vzdelávacích inštitúcií. S dielom Krisztíny Kissné Bognár sa časovo prekrýva publikácia Józsefa Mihálya Kissa (2000).¹¹ Zoznam študentov z obdobia 1789 – 1848 obsahuje práca Lászlá Szögiho z roku 2013.¹² Zoznam študentov z obdobia 1848 – 1867 obsahuje kniha autorov Józsefa Mihálya Kissa a Lászlóa Szögiho z roku 2003.¹³ Obdobie 1867 – 1890 spracovali Gábor Patyi, Zsolt Simon, Miklós Szabó, László Szögi a Júlia Varga (2015).¹⁴ A obdobie 1890 – 1918 spracoval Gábor Patyi (2004).¹⁵

Okrem týchto publikácií samostatne vyšiel zoznam študentov Pázmánya z pera Istvána Fazekasa (2003).¹⁶ Ďalej samostatne vy-

⁹ TÚSKES, Anna: *Magyarországi diákok a bécsi egyetemen 1365 – 1526*. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem Levéltára., 2008, 481 s.

¹⁰ KISSNÉ BOGNÁR, Krisztina: *Magyarországi diákok a bécsi tanintézetekben 1526 – 1789*. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem Levéltára, 2004, 552 s.

¹¹ KISS, József Mihály: *Magyarországi diákok a bécsi egyetemen 1715 – 1789*. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem Levéltára, 2000, 143 s.

¹² SZÖGI, László: *Magyarországi diákok bécsi egyetemeken és akadémiákon 1789 – 1848. (Ungarländische Studenten an Wiener Universitäten und Akademien 1789 – 1848)*. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem Levéltára, 2013, 584 s.

¹³ KISS, József Mihály – SZÖGI, László: *Magyarországi diákok bécsi egyetemeken és főiskolákon 1849-1867 (Ungarländische Studenten an den Universitäten und Hochschulen in Wien 1849 – 1867)*. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem Levéltára, 2003, 502 s.

¹⁴ PATYI, Gábor – SIMON, Zsolt – SZABÓ, Miklós – SZÖGI, László – VARGA, Júlia: *Magyarországi diákok bécsi egyetemeken és főiskolákon 1867 – 1890. (Ungarländische Studenten an Wiener Universitäten und Hochschulen 1867 – 1890)*. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem Levéltára. 2015, 852 s.

¹⁵ PATYI, Gábor: *Magyarországi diákok bécsi egyetemeken és főiskolákon 1890 – 1918. (Ungarländische Studenten an den Universitäten und Hochschulen in Wien 1890 – 1918)*. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem Levéltára, 2004, 529 s.

¹⁶ FAZEKAS, István: *A Bécsi Pazmaneum magyarországi hallgatói 1623-1918 (1951) Matricula Collegii Pazmaniani Viennensis 1623 – 1918 (1951)*. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem Levéltára, 2003, 555 s.

šiel zoznam študentov pochádzajúci zo Šarišskej stolice (2012)¹⁷ a zoznam študentov pochádzajúcich z Bratislavskej stolice (2017).¹⁸

Ako sme už vyššie konštatovali, výsledkom našich predchádzajúcich výskumov bolo zistenie, koľko študentov zo Slovenska študovalo na zahraničných, a teda aj viedenských univerzitách a vysokých školách. Tieto údaje uvádzame v prehľadnej tabuľke:

Poradie deviatich najnavštevovanejších viedenských vysokých škôl študentmi zo Slovenska (nad 100 študentov) do roku 1918

Poradové číslo	Názov vysokej školy	Počet študentov
1.	Viedenská univerzita	8663
2.	Technická univerzita vo Viedni	1358
3.	Akadémia výtvarných umení	437
4.	Jozefinum – Akadémia vojenskej medicíny	318
5.	Akadémia vojenského inžinierstva	315
6.	Akadémia múzických a hudobných umení	303
7.	Veterinárna akadémia	235
8.	Akadémia exportu	156
9.	Poľnohospodárska akadémia	151

Na rozdiel od predchádzajúcich publikácií úlohou našej je bližšie priblížiť jednotlivé vzdelávacie inštitúcie, štúdium študentov zo Slovenska na nich, predstaviť tiež pedagógov zo Slovenska, ktorí na týchto školách pôsobili. Ak to bude možné, poukážeme aj na význam absolventov viedenských vzdelávacích inštitúcií pre slovenský národný život a formovanie slovenských intelektuálnych elít.

¹⁷ SZÖGI, László – KÓNYA, Peter. *Sáros megyei diákok az európai egyetemeken 1387 – 1918. Šarišskí študenti na európskych univerzitách 1387 – 1918*. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem Levéltára, 2012, 410 s.

¹⁸ KAMENICKÝ, Miroslav – SZÖGI, László. *Študenti z Bratislavskej stolice na zahraničných univerzitách a vysokých školách do roku 1918*. Bratislava: Post Scriptum 2017, 473 s.

1. kapitola

Študenti z územia dnešného Slovenska a Viedenská univerzita v období stredoveku (vybrané problémy a poznatky)

Výskum stredovekých dejín školstva a vzdelania prináša poznatky, ktoré nám približujú vznik a vývoj škôl, spôsob výučby, často i s výpočtom kníh, z ktorých sa učilo, a v neposlednom rade nám prináša údaje o učiteľoch a študentoch, ktorí tieto dejiny vlastne tvorili. Po bližšom preskúmaní stredovekých dejín školstva na území dnešného Slovenska sa v istom momente začíname stretávať s absolventmi stredovekých univerzít, a to najmä vo vysokých cirkevných hodnostiach, na kráľovskom dvore a potom čoraz častejšie aj v mestskom prostredí. Prirodzene to vyplynulo z vývoja školstva na našom území, keď po absolvovaní štúdia na domácich, zväčša kláštorných a postupne i mestských (farských a mestskokapitulských) školách mali absolventi týchto škôl záujem a najmä možnosť pokračovať v univerzitnom vzdelávaní. V najstaršom období, a teda v 13. storočí, odchádzali študenti z územia Slovenska na univerzitné štúdiá najmä do Bologne a Paríža. Nízky počet záznamov v matrikách týchto univerzít, týkajúcich sa nielen územia dnešného Slovenska, ale celkovo vtedajšieho Uhorského kráľovstva, svedčí o ťažko prekonateľných finančných i časových problémoch spojených s vycestovaním na vzdialené univerzity a absolvovaním tamjšieho štúdia. Nie je preto prekvapením, že po založení a plynu-

lom fungovaní prvých stredoeurópskych univerzít v Prahe (1348), Krakove (1364) a vo Viedni (1365) vznikla pre študentov z Uhorska oveľa schodnejšia cesta, ako sa dostať k vyššiemu vzdelaniu, spojenému zároveň s poznáním vyspelejšej kultúry a privilegovaného života v mocenských centrách vtedajšej strednej Európy.¹⁹

Vďaka zachovaným stredovekým univerzitným matrikám máme možnosť sledovať intenzitu navštevovania univerzít študentmi z územia dnešného Slovenska v jednotlivých obdobiach, spoznávať lokality a regióny, z ktorých pochádzali, a nejednokrát zachytiť i úspechy a neúspechy ich štúdií. Hoci mnohí z nich sa vrátili domov bez získania akademického titulu alebo len s najnižším titulom bakalára fakulty slobodných umení, skúsenosť s univerzitnou výučbou im aj napriek tomu otvorila dvere do sveta, kde bolo vyššie vzdelanie vítané. Väčšina študentov, ktorí sa vrátili z Viedne, sa uplatnila ako pisári alebo úradníci vo verejnej správe či v súkromných službách šľachty alebo ako učitelia v školách či v súkromí meštianskych a šľachtických rodín. Rovnako častým javom bolo, a to i pri tých najmenších úspechoch na univerzite,

¹⁹ Aj v Uhorskom kráľovstve bola v rovnakom období snaha založiť univerzitu, a to za vlády kráľa Ľudovíta Veľkého (1342 – 1382) v Päťkostolí (Pécs). Avšak ani tento, ba ani nasledujúci počín kráľa Žigmunda Luxemburského (1387 – 1437), ktorý začiatkom 15. storočia založil univerzitu v Budíne, nebol veľmi úspešný a fungovanie týchto škôl nemalo trvalejšieho pokračovania. Podobný osud malo založenie Univerzity Istropolitany (1465, 1467) v dnešnej Bratislave kráľom Matejom Korvínom (1458 – 1490). Viac k dejinám vysokého školstva v Uhorsku poz. ŠTULRAJTEROVÁ, Jana. Vysoké školstvo v Uhorsku v 14. a 15. storočí a založenie Academie Istropolitany. In: *Paedagogica – Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského*, 2008, roč. 20, s. 49 – 58. K samotnej Univerzite Istropolitane poz. napr. JANKOVIČ, Vendelín. Bratislavská univerzita – Universitas Istropolitana v kultúrnych dejinách Slovenska. In: *Literárnomúzejný letopis*, 23, 1990, s. 95 – 119. – Tenže, Stredoveká bratislavská univerzita vo svetle nových prameňov. In: *Historický časopis*, 40, 1992, 2, s. 145 – 170. – FRIMMOVÁ, Eva. Pôsobenie dominikánov na Istropolitane. In: *Slovensko a Svätá stolica*. Trnava, 2008, s. 81 – 112. Táže, Právo a poriadok na Istropolitane v Bratislave. In: ČIČAJ, Viliam et al. *Sociálna disciplinizácia a zrod modernej spoločnosti : „...z prjsnosti a wssu ostrostu kakazugeme“*. Bratislava 2013, s. 149 – 165.

uplatnenie v nižšej cirkevnej správe. Naopak, úspešní absolventi, ktorí dosiahli viacero titulov, ba dokonca na viacerých fakultách až univerzitách, sa uplatnili ako vysokí hodnostári v cirkevnej i svetskej sfére.²⁰

Študenti zo Slovenska na stredovekej Viedenskej univerzite v historiografii

Záujem o spoznávanie dejín školstva a v tej súvislosti i peregrinácie (t. j. cesty za vzdelaním) študentov z Uhorska za jeho hranice sa objavuje v prostredí maďarských historikov už v druhej polovici 19. storočia, a to práve v súvislosti s Viedenskou univerzitou.²¹ V tomto období začínajú byť postupne sprístupňované aj údaje priamo z prameňov Archívu Viedenskej univerzity, a to jedným z jej archivárov, Karolom Schraufom, ktorý pripravil do tlače medziiným aj vydanie stredovekých matrik lekárskej fakulty, ako i matriku študentov (z rokov 1453 – 1630), patriacich na univerzite do uhorského národa.²² Veľký pokrok vo výskume tejto problematiky prinieslo vydanie ďalších matrik rakúskymi historikmi a archivármi.²³

²⁰ Ako príklad môžeme využiť výsledky výskumu maďarského historika E. Fügediho, ktorý si v rámci výskumu biskupov 15. storočia všimol tiež ich vzdelanostnú úroveň. Zistil, že zo 75 skúmaných biskupov bola takmer polovica z nich (36) vysokoškolsky vzdelaná. Zároveň konštatoval, že s postupným vývojom sa čoraz viac k dosiahnutiu prelátskej hodnosti vyžadovalo univerzitné vzdelanie. FÜGEDI, Erik. A XV. századi magyar püspökök. In: *Történelmi szemle*, 8. évf., 1965, s. 480.

²¹ FRAKNÓI, Vilmos. *Magyarországi tanárok és tanulók a bécsi egyetemen a XIV. és XV. században*. Budapest, 1874.

²² SCHRAUF, Károly. *Magyarországi tanulók a bécsi egyetemen. Magyarországi tanulók külföldön II*, Budapest, 1892. Tenže, *Acta Facultatis medicae Universitatis Vindobonensis I. 1399 – 1435*, Wien, 1894, II: 1436 – 1501, Wien 1899, III: 1490 – 1558, Wien 1904. Tenže, *Die Matrikel der Ungarischen Nation an der Wiener Universität 1453–1630*, Wien 1902.

²³ *Die Matrikel der Universität Wien. I. Band 1377–1450*, Wien 1956; II. Band 1451–1518, Wien 1967; III. Band 1518–1579, Wien 1971. *Acta Facultatis Artium Universitatis Vindobonensis 1385–1416. I. Abteilung*. Hrsg. Uiblein, Paul. Graz–Wien–Köln 1968. (Quellen zur Geschichte der Universität Wien 2.), *Die Akten der Theologischen Fakultät der Universität Wien 1396–1508. I–II*. Hrsg. Uiblein, Paul. Wien 1978. Popritom vznikajú aj odborné práce opisujúce dejiny univerzity. Poz. napr. ASCHABACH, Joseph Ritter von. *Die Wiener Universität und ihre Humanisten im Zeitalter Kaiser Maximilians I*. Wien, 1877.

V čase, keď sa postupne sprístupňovali údaje z matrik Viedenskej Univerzity, sa do ich spracovania z hľadiska výskumu študentov z českých krajín a zo Slovenska pustili českí historici Ivan Hlaváček a Ludmila Hlaváčková.²⁴ Boli vôbec prvými, ktorí si osobitne všimli študentov z územia Slovenska na zahraničnej univerzite v minulosti, a to dokonca priamo na stredovekej univerzite vo Viedni. Túto problematiku poňali samozrejme v rámci svojho komplexného výskumu študentov z územia vtedajšej Československej socialistickej republiky. Vo svojom výskume si vytýčili tri základné ciele, ktoré stoja v popredí výskumu tejto problematiky aj dnes, a to evidenciu pobytu jednotlivých osôb na zahraničných univerzitách, zachytiť výšku dosiahnutého vzdelania a napokon zachytiť činnosť týchto jednotlivcov po ich návrate domov. Autori však napokon museli skonštatovať, že také náročné ciele splnili len v spomínanej evidencii, pričom si uvedomovali, že výskum tejto oblasti stále nie je uzavřený. V druhej časti svojej štúdie sledovali intenzitu návštevnosti Viedenskej univerzity študentmi z Čiech a dnešného Slovenska, pričom túto intenzitu sledovali podľa vybraných období. Všimli si tiež oblasti, z ktorých daní študenti pochádzali. Následne sa pokúsili určiť národnosť jednotlivých osôb, a to predovšetkým na základe formy prepisu vlastného mena, prípadne aj predikátu. Všimli si pritom i danú lokalitu, odkiaľ príslušný študent pochádzal, ktorá tiež sama osebe môže vypovedať niečo o národnosti jej obyvateľov.²⁵

Na prácu manželov Hlaváčkových s využitím ďalších edícií prameňov k dejinám stredovekej Viedenskej univerzity reagoval v roku 1967 v samostatnej štúdií, vôbec prvýkrát venujúcej sa výlučne študentom zo Slovenska na stredovekej Viedenskej univerzite, slovenský historik Matúš Kučera.²⁶ Na vytýčenú problematiku sa pozeral

²⁴ HLA VÁČEK, Ivan, HLA VÁČKOVÁ, Ludmila. Študenti z českých zemí a Slovenska na vídeňské universitě I-II. In: *Acta Universitatis Carolianae*, Praha 1961–1962, s. 97 – 132, s. 139 – 157.

²⁵ Tamže.

²⁶ KUČERA, Matúš. Študenti zo Slovenska na viedenskej univerzite do roku 1530. In: *Humanizmus a renesancia na Slovensku v 15. a 16. storočí*. Bratislava, 1967, s. 173 – 188.

z rôznych uhlov pohľadu. Všímal si návštevnosť študentov zo Slovenska v jednotlivých obdobiach i z jednotlivých historických regiónov krajiny, rovnako národnostné zloženie študentov a ich sociálny pôvod. Autor si zároveň uvedomoval, že výsledky jeho výskumu sú determinované stavom zachovania prameňov, ich momentálneho sprístupnenia a predovšetkým problémami pri stotožnení mnohých zápisov z matrik s konkrétnymi lokalitami na území dnešného Slovenska. Zdôrazňoval tiež, že pri každej práci tohto druhu ostane vždy veľa otvoreného a sporného a že len ďalším bádáním možno vždy niečo doplniť, opraviť a upresniť.²⁷ Aj z tohto dôvodu výsledky výskumu Matúša Kučeru ako i ďalších autorov, ktorí sa následne venovali študentom zo Slovenska na Viedenskej univerzite v období stredoveku, využijeme prevažne len na porovnanie so súčasným stavom výsledkov výskumu tejto problematiky.

Možno konštatovať, že po Matúšovi Kučerovi sa z celoslovenského hľadiska viac študentom a učiteľom na stredovekej Viedenskej univerzite dosiaľ nikto ďalší samostatne nevenoval. Priebežne však vyšli rôzne práce, venujúce sa tejto problematike v rámci celkového výskumu študentov zo Slovenska na stredovekých univerzitách či v rámci osobitného pohľadu na študentov vybraného obdobia, konkrétnej stolice či mesta (z územia dnešného Slovenska) na týchto univerzitách. Už v roku 1969 publikoval Július Bartl v ročenke Západoslvenského kraja štúdiu o Bratislavčanoch na Viedenskej univerzite v druhej polovici 15. storočia.²⁸ Obdobiu 15. storočia, kontaktom Bratislavy, obzvlášť členov Bratislavskej kapituly s Viedňou a Viedenskou univerzitou, sa vo svojich viacerých prácach venovala historička Miriam Hlavačková. Prínosnými v jej prácach sú opisy každodenného života na univerzite, ako aj sledovanie ďalších osudov jednotlivých študentov a učiteľov, ktorí sa v skúmanom období zapísali do dejín

²⁷ Tamže.

²⁸ BARTL, Július. K otázke štúdia Bratislavčanov na Viedenskej univerzite v druhej polovici 15. storočia. In: *Slavín. Historická ročenka Západoslvenského kraja III*. Bratislava, 1969, s. 5 – 17.

Bratislavskej kapituly.²⁹ Téma študentov na Viedenskej univerzite z celoslovenského hľadiska sa následne venovala až Katarína Štulrajterová v roku 2010 v rámci svojej štúdie, v ktorej sledovala stredoeurópske univerzity, a to konkrétne v období 15. a prvej polovice 16. storočia. V prípade Viedenskej univerzity čerpala údaje predovšetkým zo štúdie M. Kučeru bez osobitnejšieho nazretia do dovedy vydaných matrik, ktorých od 60. rokov 20. storočia vyšlo už niekoľko ďalších dielov.³⁰ Okrem toho v čase vydania štúdie bola na trhu už aj publikácia maďarskej historičky Anny Tüskésovej, ktorá moderným spôsobom spracovala údaje týkajúce sa študentov zo stredovekého Uhorska na univerzite vo Viedni. A. Tüskés pri svojom výskume vychádzala zo všetkých dovedy vydaných edícií prameňov k stredovekým dejinám Viedenskej univerzity, pričom svoj výskum rozšírila o zmienky o dosiahnutom vzdelaní, o tom, ktoré všetky fakulty jednotliví študenti navštevovali, či vôbec získali na nich tituly a ak áno, tak aké, a tiež, ako vyzerala ďalšia vzdelanostná či profesijná dráha najúspešnejších študentov. Medzi najväčšie prínosy jej počinu treba pripísať snahu identifikovať lokality, z ktorých pochádzali v matrikách zaznamenaní študenti vrátane ich bližšieho lokalizovania nielen v rámci stolíc, ale aj súčasných dnešných štátov, ktoré v stredoveku patrili do Uhorského kráľovstva.³¹ V roku 2010 dokončila svoju dizertačnú prácu na tému študenti z Košíc na zahraničných univerzitách pred reformáciou a počas nej v meste Iulia Capros. Svoju prácu následne vydala tlačou

²⁹ Jednou z jej prvých prác, kde sa bližšie zameriava aj na Viedenskú univerzitu, je jej práca z roku 2008 HLAVÁČKOVÁ, Mária. *Kapitula pri Dóme sv. Martina. Intelektuálne centrum Bratislavy v 15. storočí*. Bratislava, 2008, 210 s. Naposledy priblížila život na univerzite cez jedného z jej významných stredovekých absolventov v monografii Juraj zo Schönbergu. *Bratislavský prepoš v službách cisára a kráľa*. Bratislava, 2015, s. 9 – 30.

³⁰ ŠTULRAJTEROVÁ, Katarína. Študenti pochádzajúci z územia dnešného Slovenska na stredoeurópskych univerzitách v 15. a v prvej polovici 16. storočia. In: *Paedagogica. Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského*, 2010, roč. 22, s. 5 – 37.

³¹ TÜSKÉS, Anna. *Magyarországi diákok a Bécsi egyetemen 1365 – 1526*. Budapest, 2008, 486 s. Okrem už spomínaných prác maďarských a rakúskych historikov, využila autorka aj dovedy ďalšie vydané pramene.

v roku 2013.³² Autorka okrem opisu peregrinácie obyvateľov Košíc vo vybranom období poukázala i na využitie rôznych typov prameňov, ktoré prinášajú nové pohľady na skúmanú problematiku (napr. listy študentov či rozličné pramene z archívu mesta Košíc). Peregrináciu študentov z Košíc sledovala vo vybraných obdobiach, všimala si, kedy bola ktorá univerzita medzi obyvateľmi Košíc najvyhľadávanejšou, kedy, naopak, je viditeľný pokles vycestovania študentov z Košíc za hranice Uhorska. Osobitne si tiež všimala finančné možnosti študentov, ich sociálne zázemie i ich nasledujúcu kariéru. Upozornila tiež na problém zaradiť niektorých študentov medzi ozajstných rodákov z Košíc, keďže tento pôvod si v matrikách uvádzali nepochybné aj tí, ktorí pochádzali z okolia Košíc a v meste absolvovali základné vzdelanie.

Problematiku študentov zo Slovenska na stredovekej Viedenskej univerzite z pohľadu pôvodu študentov, ich sociálneho postavenia vrátane osobitného zamerania sa na študentov z radov svetskej i cirkevnej šľachty a z radov mešťanov spracovala v roku 2014 Romana Štangová v rámci svojho výskumu študentov zo Slovenska na stredo európskych univerzitách. Pri svojom výskume študentov vo Viedni vychádzala predovšetkým z databázy, vypracovanej A. Tüskés.³³ Tá pracovala pod vedením maďarského historika a pracovníka archívu univerzity Eötvösa Loránda v Budapešti Lászlá Szögiho, ktorý už od 90. rokov 20. stor. až do súčasnosti vedie systematický výskum peregrinácie študentov z Uhorska aj z regionálneho hľadiska (predovšetkým z lokalít na území dnešného Maďarska). Hlavným cieľom projektu je vypracovanie komplexného úložiska dát študentov z Uhorska, ktorí študovali na európskych univerzitách od ich vzniku až do konca prvej svetovej vojny.³⁴

³² CAPROȘ, Iulia. *Students from Košice at foreign Universities before and during the Reformation Period in the Town. Doctoral Thesis*. Budapest, 2010, 359 s.; Soliva-gus, Kiel 2013, 426 s.

³³ ŠTANGOVÁ, Romana. Študenti zo Slovenska v matrikách stredovekých univerzít v Prahe, v Krakove a vo Viedni. In: *Historia nova* [online], 2014, s. 9 – 34.

³⁴ SZÖGI, László. Študenti zo Slovenska na zahraničných univerzitách a vysokých školách od stredoveku do roku 1918. In: *Verbum historiae* 1/2017, s. 7 – 24. Dostupné online: https://www.fedu.uniba.sk/fileadmin/pdf/Sucasti/Katedry/KH/Verbum_Historiae/VH1-17_-_opr._PDF.pdf

Z dielne L. Szögiho vyšla dosiaľ desiatka rozličných prác k študentom z Uhorska na zahraničných univerzitách v celom historickom období vrátane stredoveku. Medzi publikovanými výsledkami jeho výskumu nájdeme v poslednej dobe aj také, ktoré sa týkajú študentov z územia dnešného Slovenska.³⁵ Nepochybne treba vyzdvihnúť jeho spoluprácu s Petrom Kónyom a následne i s Miroslavom Kamenickým, keď spoločne vydali monografie s dôslednou databázou študentov zo Šarišskej a Bratislavskej stolice na zahraničných univerzitách a vysokých školách od stredoveku až do roku 1918.³⁶ Za významné počiny vo výskume peregrinácie stredovekých študentov zo Slovenska, konkrétne z niekdajšej Bratislavskej stolice, treba zaradiť ďalšie dve štúdie, a to Júliusa Bartla, ktorý sa opäťovne vrátil k téme Bratislavčanov na Viedenskej univerzite, tentokrát v celom období stredoveku, a štúdiu Moniky Tihányiovej,

³⁵ K obdobiu stredoveku možno napr. spomenúť jeho práce SZÖGI, László. Szabolcs, Szatmár és Bereg megyei diákok az európai egyetemeken, 1365 – 1919. In: *Szabolcs-szatmár-beregi Levéltári Évkönyv* 18, s. 147 – 156. Tenže, Sopron városi és megyei diákok egyetemjárása Európában, 1381 – 1919. In: *Soproni Szemle* (65.), č. 4, s. 339 – 360. L. Szögi si už v roku 1998 všimol študentov z Bratislavskej a Nitrianskej stolice na univerzitách v nemeckom jazykovom prostredí (*Pozsony és Nyitra megye diákjai a német nyelvterület egyetemén*), pričom výsledky svojho výskumu prezentoval na konferencii konanej v Šali v roku 1998. V roku 2007 publikoval na stránkach ročenky archívu v Šali štúdiu o stave výskumu peregrinácie študentov z Uhorska v maďarskej historiografii. Tenže, Výsledky výskumu peregrinácie v maďarskej historiografii. In: *Archivum Sala* III, 2007, s. 177 – 184. V roku 2013 skúmal študentov zo Senca. Tenže: Szenci diákok az európai egyetemeken a középkortól 1918-ig. In: *Szenc: egy város évszázadai*. Szerk. STREŇÁK, Gábor, Senec, 2013, s. 139 – 145. Stredovekú peregrináciu študentov z Uhorska si osobitne všimol v samostatnej štúdiu už v roku 2011. Tenže, Az egyetem nélküli ország egyetemistái Mohács előtt: A középkori Magyarország peregrinusai. In: *Az Egyetemi Könyvtár Évkönyvei*, 14 – 15, 2011, s. 15 – 40.

³⁶ SZÖGI, László, KÓNYA, Peter. *Sáros megyei diákok az európai egyetemeken 1387 – 1918. Šarišskí študenti na európskych univerzitách 1387 – 1918*. Budapest – Prešov, 2012. KAMENICKÝ, Miroslav, SZÖGI, László. *Študenti z Bratislavskej stolice na zahraničných univerzitách a vysokých školách do roku 1918*. Bratislava, 2017. M. Kamenický v tom istom roku vydal tiež štúdiu KAMENICKÝ, Miroslav. *Študenti z Bratislavy na zahraničných univerzitách a vysokých školách v 16. a 18. storočí*. In: *Ingenii laus. Zborník štúdií venovaný jubilujúcemu prof. PhDr. Jánovi Lukačkovi, CSc.* Bratislava, 2017, s. 379 – 390.

ktorá spracovala peregrináciu študentov zo stredovekej Bratislavskej stolice v kontexte stredovekých dejín školstva vybraného územia.³⁷

Skutočnosť, že spracovanie vybranej problematiky, takej dôležitej na bližšie spoznanie domáceho kultúrneho a vzdelanostného vývoja, ale i iných príbuzných tém z dejín stredovekého Slovenska, má v slovenskej historiografii stále čo doháňať, potvrdzuje aj neustále sprístupňovanie ďalších prameňov k dejinám stredovekej Viedenskej univerzity vrátane stredovekých matrik jednotlivých fakúlt či spracovania dosiaľ málo známych problémov z ich dejín. V roku 2017 napr. vyšlo pokračovanie matrik fakulty slobodných umení (zázpisy študentov na tejto fakulte sú sledované až do roku 1555).³⁸ V tom istom roku publikoval István Draskóczy štúdiu, zameranú na študentov z Uhorska na Viedenskej i krakovskej univerzite v období vlády Jagelovcov.³⁹ Nečinným neostal ani tím L. Szögiho, ktorý v dvoch zväzkoch spracoval študentov z Uhorska na stredovekej pražskej a krakovskej univerzite. Následne B. Kelényi publikovala v roku 2017 sumarizujúcu štúdiu o doterajších a najnovších poznatkoch o uhorských študentoch na Viedenskej

³⁷ BARTL, Július. Študenti z Bratislavy na Viedenskej univerzite v stredoveku. In: *Verbum historiae* (online) 2/2016, s. 38 – 62. TIHÁNYIOVÁ, Monika. Stredoveké školy v Bratislavskej župe a ich študenti na univerzitách vo Viedni, v Krakove a v Prahe. Tamže, s. 9 – 37.

³⁸ „Wiener Artistenregister“. *Acta Facultatis Artium II–IV (UAW Cod. Ph 7–9). 1416–1447, 1447–1471, 1471–1497, 1497–1555. II–IV.* Hrsg. Maisel, Thomas – Matschinegg, Ingrid. Wien, 2007. http://bibliothek.univie.ac.at/archiv/digitales_archiv.html [2017.03.12.] Okrem toho v rokoch 2011 – 2016 vyšli dva diely matrik Právnickej fakulty: *Die Matrikel der Wiener Rechtswissenschaftlichen Fakultät. Matricula Facultatis Juristarum Studii Viennensis. 1402–1442, 1442–1557. I–II.* Handschrift J1–J2 des Archivs der Universität Wien. Hrsg. Maisel, Thomas – Mühlberger, Kurt – Seidl, Johannes. Wien–Köln–Weimar, 2011 – 2016. (Publikationen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung, VI. Quellen zur Geschichte der Universität Wien 3. Abteilung 1–2.). V roku 2014 vyšla monografia o Lekárskej fakulte Viedenskej univerzity v období stredoveku (do roku 1519). TUISL, Elisabeth: *Die Medizinische Fakultät der Universität Wien im Mittelalter. Von der Gründung der Universität 1365 bis zum Tod Kaiser Maximilians I. 1519.* Göttingen 2014.

³⁹ DRASKÓCZY, István. Magyarországi hallgatók a Bécsi és a Krakói Egyetemen a Jagelló-korban (1491 – 1525). In: *Gerundium. Egyetemtörténeti Közlemények*, 8. (2017):1, s. 7 – 22.

univerzite v stredoveku s bližším pohľadom na jednotlivé fakulty a dosiahnuté stupne vzdelania.⁴⁰

Viedenská univerzita (exkurz do stredovekých dejín)

Viac ako tisíc študentov z lokalít dnešného Slovenska zapísaných v matrikách stredovekej Viedenskej univerzity svedčí o mimoriadne obľúbenej univerzite pre študentov žijúcich na východ od Viedne, v susednom Uhorskom kráľovstve a na území dnešného Slovenska. S prvým študentom z Uhorska sa vo Viedni stretávame niekedy okolo roku 1368, a teda už tri roky po založení univerzity. Bol ním študent zo Sedmohradska (*Johannes Tarlach de Septemcastris*), nepochybne šikovný, keďže už v roku 1370 sa objavuje na univerzite v Prahe ako *baccalaureus Wýenensis*.⁴¹ S ďalšími študentmi z Uhorska, dokonca v hojnom počte (40 vrátane desiatich študentov z územia dnešného Slovenska) sa vo Viedni stretávame až v roku 1377, avšak následne s pravidelným docestovaním mnohých ďalších, a to počas celého stredoveku.⁴²

Počiatky najvýznamnejšej stredovekej univerzity v nemecky hovoriacom svete sú spojené s menom mladého rakúskeho vojvodu Rudolfom IV., synom Albrechta II. Habsburského. Jeho krátky život a mimoriadne intenzívna vláda boli neustále prepojené s rímsko-nemeckým cisárom Karolom IV. (1355 – 1378), s ktorým bol dokonca aj spríbuznený vďaka svojej manželke Kataríne, Karolovej dcére. Preto nie je prekvapením, že Rudolfova vláda bola spojená (aj pod vplyvom úspechu Karola IV. v Čechách, v Prahe a v Nemeckej ríši) s plánovaným vybudovaním mocnej a prosperujúcej ríše, súčasťou ktorej mala byť aj kvalitná univerzita produkujúca vzdelaných

⁴⁰ HARASZTI SZABÓ Péter, KELÉNYI, Borbála, SZÖGL, László. *Magyarországi diákok a prágai és a krakkói egyetemeken 1348 – 1525 I – II.* Budapest 2016 – 2017. KELÉNYI, Borbála. A Bécsi Egyetem magyarországi diákjai a középkorban. Kiegészítő adatok: karok és fokokozatszerzés. In: *Per Aspera ad Astra. A Pécsi Tudományegyetem művelődés- és egyetemtörténeti közleményei.* IV. évfolyam, 2017/1–2. szám, s. 134 –150.

⁴¹ TÜSKÉS, *Magyarországi diákok*, s. 45, č. 1.

⁴² Tamže, s. 45 – 46.

a rozhl'adených učencov.⁴³ K jej založeniu sa Rudolf dostal krátko pred svojou nečakanou smrťou (vo veku 25 rokov), a to celkom pompéznym spôsobom. Svedčia o tom zakladajúce listiny v dvoch mimoriadne veľkých formátoch, slávnostne iluminovaných, v latin-skom a nemeckom jazyku, ktoré Rudolf vydal 12. marca 1365, na deň sviatku sv. Gregora, patróna učiteľov. K vydaniu listín došlo krátko po tom, čo založenie univerzity schválil aj samotný pápež Urban V. Text zakladajúcej listiny univerzity obsahuje mnohé organizačné a právne ustanovenia. Práve nemecké znenie listiny malo sprostredkovať čo najširšej verejnosti rozsiahle výsady a slobody členov novej univerzity, medzi ktoré patrilo napr. oslobodenie od všetkých poplatkov pri ceste na univerzitu (mýto, clo, daň...) či priradenie pod výlučnú súdnu právomoc rektora univerzity.⁴⁴ Z organizačných ustanovení sa dozvedáme o úzkom prepojení univerzity na Kapitolu pri Dóme Všetkých svätých a sv. Štefana,⁴⁵ o vzniku štyroch univerzitných národov (rakúskeho, českého, saského a uhorského) na čele so štyrmi prokurátormi, ktorí volili rektora univerzity. V stredoveku bol rektor volený každý semester a titulovaný bol ako „*Magnificus*“. Okrem toho, že stál na čele univerzitného zhromaždenia, viedol aj univerzitné účtovníctvo a vykonával jurisdikciu nad členmi univerzity. Univerzita mala mať hneď od začiatku štyri fakulty: fakultu slobodných umení (v literatúre nazývaná aj artistická, podľa hlavného predmetu výučby – siedmych slobodných umení/*septem artes liberales*), teologickú, právnickú a lekársku. Až na zriadenie teologickej fakulty, k otvoreniu ktorej došlo v roku 1384, schválil pápež Urban V. zakladaciu listinu

⁴³ O vzájomnej rivalite aj v súvislosti so založením univerzity svedčí pápežovo dvojmesačné odkladanie odpovede na Rudolfovu žiadosť. Mal za tým stáť práve Karol IV. MIKONYA, György. *Az európai egyetemek története (1230 – 1700)*. Budapest 2014, s. 170.

⁴⁴ MAISEL, Thomas. Die Gründungsurkunden (Stiftbriefe) der Universität Wien. „... dass ein jeder weise Mensch vernünftiger, und ein unweiser zu menschlicher Vernunft (...) gebracht (...) werde ...“ In: *650 plus – Geschichte der Universität Wien* <https://geschichte.univie.ac.at/de/artikel/die-gruendungsurkunden-stiftbriefe-der-universitaet-wien>

⁴⁵ Jedna tretina kanonikátov bola rezervovaná pre profesorov univerzity. Úrad kancelára univerzity zastával prepoš Kapitulý sv. Štefana. HLAVÁČKOVÁ, *Kapitula*, s. 63.

univerzity už 18. júna 1365. Prvým rektorom univerzity sa stal teológ a prírodovedec Albrecht von Rickensdorf zo Saska (1365 – 1366).⁴⁶

Po náhlej smrti Rudolfa IV. sa svetským patrónom univerzity stal jeho brat Albrecht III. Habsburský. Činnosť univerzity bola na takmer desať rokov pozastavená, jednak z nedostatku finančných prostriedkov na jej udržiavanie a tiež pre odchod viacerých vyučujúcich. K dôležitým organizačným počinom Albrechta popri založení teologickej fakulty v roku 1384 a udelení výsady vydávať univerzitou pre svoje potreby štatúty (napr. nariadenie nosiť vždy čistý klerický odev, zákaz nosenia zbrane, zákaz chodenia do krčiem, zákaz konfliktov s mešťanmi) patrilo aj založenie tzv. *Collegium ducale* (1384). Podľa pražského a parížskeho vzoru nechal Albrecht zriadiť ubytovanie (oproti dominikánskemu kláštoru) pre dvoch doktorov teológie a dvanástich magistrov slobodných umení, z ktorých jeden mal byť bakalárom teológie a ostatní mali nastúpiť na teologické štúdiá.⁴⁷ Slobodné spoločenstvo učiteľov a študentov tak pozostávalo z viacerých organizačných štruktúr. Na čele stáli štyri fakulty so svojimi dekanmi, nasledovali štyri univerzitné národy a *Collegium ducale*. Hlavou univerzity bol rektor, ktorý predsedal univerzitnému konzistóriu zloženého z prokurátorov národov a dekanov fakúlt, ako aj univerzitnému zhromaždeniu učiteľov.⁴⁸ K Albrechtovým ďalším dôležitým počinom na správne fungovanie univerzity bolo aj jej finančné zabezpečenie.

⁴⁶ Po roku 1384, po zrušení českého národa a vzniku nového rýnskeho národa patrili Česi do uhorského národa. Okrem nich a študentov z Uhorska sem patrili aj študenti z Poľska a Grécka. BARTL, *Študenti z Bratislavy*, s. 41. KELENYI, *A Bécsi Egyetem*, s. 137. Začlenenie sa nového študenta do univerzitného národa mu pomáhalo zorientovať sa v novom univerzitnom prostredí i v cudzom meste, pomáhalo mu skontaktovať sa so svojimi krajanmi. Univerzitné národy si volili vlastných predstaviteľov a viedli si vlastné matriky. HLAVAČKOVÁ, *Juraj zo Schönbergu*, s. 12. DENK, Ulrike. Die Leitung der Universität vom 14. bis zum 19. Jahrhundert Rektor – Konsistorium – Akademischer Senat. In: *650 plus – Geschichte der Universität Wien*, online (<https://geschichte.univie.ac.at/de/themen/die-leitung-der-universitaet-vom-14-bis-zum-19-jahrhundert>). Na čele uhorského národa, ako ešte aj uvidíme, stáli neraz aj študenti pochádzajúci z územia dnešného Slovenska, najčastejšie z dnešnej Bratislavy. BARTL, *Študenti z Bratislavy*, s. 47.

⁴⁷ HLAVAČKOVÁ, *Kapitula*, s. 64. MIKONYA, *Az európai*, s. 171.

⁴⁸ FRAKNÓI, *Magyarország tanárok*, s. X-XI.

Medzi prvých významných profesorov univerzity patrili mnohí vtedajší významní európski učitelia. Už v roku 1384 prijal pozvanie na univerzitu z parížskej Sorbonny Heinrich Heimbuche von Langenstein – teológ, matematik, scholastik. Heinrich sa stal jedným z hlavných reorganizátorov vtedajšej univerzity. Na teologickej fakulte prednášal dogmatickú teológiu, exegézu a kanonické právo. Jeho meno a diela sa stali veľkým lákadlom pre mnohých, ktorí zvažovali absolvovanie univerzitného štúdia.⁴⁹ Verejnosť tiež nepochybne zachytila aj prítomnosť významného talianskeho fyzika a lekára, jedného z vtedajších najznámejších odborníkov na anatómiu, Galeazza di Santa Sofia, absolventa univerzity v Bologni a Padove. Do dejín Viedenskej univerzity sa zapísal ako prvý v oblasti na sever od Álp, ktorý tu v roku 1404 vykonal anatomickú ukážku.⁵⁰ K ďalším významným osobnostiam raných dejín univerzity patrí aj dominikán Franz von Retz, vôbec prvý zo svojej rehole, ktorý bol na Viedenskej univerzite promován za doktora teológie. Bol niekoľkokrát aj dekanom teologickej fakulty a bol to práve on, kto zastupoval univerzitu na cirkevnom koncile, konanom v roku 1409 v Pise.⁵¹ Ako je známe, okrem dominikánov, ktorí boli už od vzniku ich rehole úzko spätí so štúdiom a vzdelaním, vytvárali najstaršie dejiny univerzity aj príslušníci iných rehoľných rádov, spomedzi ktorých vynikajú viaceré mená, či už ako absolventov univerzity, alebo jej učiteľov.⁵² Mnohí z nich mali pred svojím pôsobením

⁴⁹ K jeho teologickým dielam poz. napr. LÖKÖS, Péter. A bécsi fordítóiskola és a késő középkori népnyelvű vallásos irodalom. In: *Filológiai Közlemények*, XLIV évfolyam, 1998, s. 143 – 152.

⁵⁰ GALL, Franz. *Alma mater Rudolphina 1365 – 1965. Die Wiener Universität und ihre Studenten*. Wien, 1965, s. 11. TUISL. *Die Medizinische Fakultät*, s. 121.

⁵¹ TROFAIER, Maximilian Alexander. Nebeneinander und Miteinander die Beziehung der Universität Wien zu den Klöstern. In: *Wien 1365. Eine Universität entsteht*. Dahm, Friedrich (VerfasserIn), Wien, 2015, s. 80.

⁵² Vzdelanie a univerzitné štúdium bolo integrálnou súčasťou dominikánskej rehole už za čias jej zakladateľa. Štúdium bolo zahrnuté aj do koncepcie rehoľných observancií. Zmienky o ňom nájdeme už v najstarších zachovaných konštitúciách rehole z roku 1256. HUNČAGA, Gabriel. Študijné cesty európskych dominikánov v stredoveku. In: *Historia monastica I*. Praha, 2005, s. 267. Už v najstarších dejinách rehole zakladali dominikáni pri svojich kláštoroch konventné školy i školy s možnos-

vo Viedni za sebou už štúdia v rôznych vtedajších významných univerzitných centrách (napr. profesor teológie, augustinián a niekoľkonásobný dekan teologickej fakulty Berchtold Puchhauser, ktorý študoval v Bologni aj Oxforde).⁵³

O tom, ktoré predmety sa vyučovali v tomto období na fakulte slobodných umení, sa dozvedáme napr. aj z odpisu diela *Kvestie o Aristotelovej fyzike* francúzskeho filozofa a rektora Sorbonny Jeana Buridana († po 1358). Odpis urobil neznámy študent Viedenskej univerzity a na začiatku 15. storočia sa dostal do vlastníctva jedného bratislavského mešťana, neskôr do knižnice Bratislavskej kapituly. V odpise tohto diela sa nachádzajú aj autorove poznámky, z ktorých sa dozvedáme o predmetoch, ktoré zrejme absolvoval na Viedenskej univerzite, ako logika, fyzika, etika a metafyzika, gramatika, *computus cyrometralis*. Spoznávame tiež učebnice, ktoré využívali pri výučbe predmetov trívia: logické spisy Aristotela (*Parva logicalia*, *Vetus ars*, *Libri priorum*, *Libri posteriorum*, *Obligatoria et insolubilia*), ako aj dielo *Summulae logicales* Petra Hispánskeho, ďalej gramatické učebnice – *Doctrinale* od Alexandra de Villa Dei, *Donatovu gramatiku* a *Graecismus* od Eberharda z Bethune; i pri výučbe kvadrívia: Aristotelova Fyzika, geometria a aritmetika z latinského prekladu gréckej učebnice od Euklida *Elementa*.⁵⁴ O vtedajších učebniciach i učiteľoch na univerzite, ktorí boli aktívni i v literárnej činnosti, sa dozvedáme tiež z testamentu známeho bratislavského mestského notára (inak tiež absolventa Viedenskej univerzity, bakalára fakulty slobodných umení z roku 1429) Liebharda Egkenfeldera z dolnobavorského mestečka Eggenfelden.

ťou získať vyššie vzdelanie (*studia generalia*). Jednu z najznámejších takýchto škôl mali aj vo Viedni. Ešte väčší význam pre dominikánov Viedeň nadobudla po vzniku univerzity. FRIMMOVÁ, *Pôsobenie dominikánov*, s. 82 – 84.

⁵³ Tamže, s. 80.

⁵⁴ HLAVÁČKOVÁ, Miriam. "In Posonio est locus valde sanus ..." Kultúrne kontakty Bratislavy a Viedne v 15. storočí. In: *Stredoveké mesto ako miesto stretnutí a komunikácie*. LUKÁČKA, Ján, ŠTEFÁNIK, Martin a kol. Bratislava, 2010, s. 144. SOPKO, Július. *Stredoveké latinské kódexy v slovenských knižniciach I*. Martin, 1981, č. 11.

Egkenfelder pôsobil v Bratislave v rokoch 1441 – 1456. O jeho zanietenosti pre humanistické vzdelanie svedčí jeho bohatá súkromná knižnica s kódexmi z rôznych vedných odborov, z ktorých viaceré, ako sa ukázalo, boli jeho učebnicami počas štúdia vo Viedni (napr. veršovaná gramatika latinčiny od Eberharda z Béthunem, učebné texty o dialektike siedmich slobodných umení od prvého rektora univerzity Alberta Saského, Boethiovo eklektické dielo o filozofii utešiteľke, trojdielne dielo o pôvode a význame slov, vetnej skladbe a prízvuku od francúzskeho gramatika Alexandra z Villa Dei). Egkenfelder vlastnil aj ďalšie kódexy, ktorých autormi boli profesori Viedenskej univerzity (napr. Henrich z Langensteinu (†1397), Mikuláš z Dinkelsbühlu (†1433) a Tomáš Ebendorfer z Haselbachu (†1464)).⁵⁵ Spomedzi profesorov univerzity, ktorí mali isté väzby na územie dnešného Slovenska, treba nepochybne spomenúť lekára Jána Halbhauera z Hammelburgu, absolventa univerzity vo Viedni i Padove, dekana Lekárskej fakulty Viedenskej univerzity v roku 1414. Ján bol od roku 1432 prepoštom Bratislavskej kapituly a osobným lekárom kráľa Žigmunda Luxemburského. Na lekárskej fakulte vyučoval aj profesor Ján Tichtel z Greinu an der Donau, známy lekár, ktorý liečil aj v dnešnej Bratislave, a to nielen napr. kráľovnú Beatrix Aragónsku, ale aj menej majetných mešťanov. S Bratislavou bol v istom období prepojený aj dekan lekárskej fakulty Martin Stainpeis, ktorý bol poverený vizitáciou lekární, medziiným aj v Bratislave.⁵⁶

Významným obdobím v dejinách univerzity bolo obdobie druhej polovice 15. storočia, označované aj ako obdobie humanistického reformného programu. Súviselo to nielen s reformou učebných plánov, ale aj s personálnym zabezpečením jednotlivých fakúlt, predovšetkým z radov talianskych učencov. Jedným z prvých propagátorov humanizmu na univerzite, avšak bez trvalejšieho uplatnenia, bol taliansky humanista, diplomat a historiograf Aeneas Silvio Pic-

⁵⁵ SPIRITZA, Juraj. Curriculum vitae bratislavského mestského notára a skriptora Liebharda Egkenfeldera. In: SEDLÁK, Vincent (ed.). *Zborník príspevkov k slovenským dejinám*, Martin, 1998, s. 191 – 193. HLAVÁČKOVÁ, Posonio, s. 144.

⁵⁶ Tamže, s. 145.

colomini, neskorší pápež Pius II. pôsobiaci v rokoch 1443 – 1455 v diplomatických službách rímsko-nemeckého kráľa Fridricha III. Počas svojho pôsobenia vo Viedni sa dvakrát objavil aj priamo na univerzite a propagoval tu výhody a prínosy humanistického vzdelávacieho hnutia.⁵⁷ Od konca 60. rokov 15. storočia preniká do univerzitných knižníc čoraz viac kníh významných antických mysliteľov (Vergília, Senecu, Horácia...), ako aj významných humanistických učencov (Francesca Petrarca, Guarina Guariniho či Gasparina Barzizzu). Úspešným bolo získanie benátskych výťažkov diel Aristotela, ktorý patril k najväčším autoritám vtedajšieho vedeckého poznania. V rovnakom čase prebiehali na artistickej fakulte početné prednášky, čerpajúce práve z klasických antických diel a diel humanistických vzdelancov.⁵⁸

V rovnakom období prebiehali aj intenzívne kontakty univerzity s hlavnými predstaviteľmi novovznikajúcej univerzity v Bratislave. V júli 1467 zavítal do Viedne na podnet ostrihomského arcibiskupa Jána Vitéza budúci vicekancelár Univerzity Istropolitany – inak tiež absolvent Viedenskej univerzity – Juraj zo Schönbergu, na čele 6- až 8-členného sprievodu profesorov univerzity. Zástupcovia bratislavskej univerzity prišli do Viedne s dvanástimi zlatými a s prosbou o vypracovanie posudku na dvoch nemenovaných a dvoch menovaných profesorov (Mikuláša Schrickera z Hüttendorfu a Štefana z Brugu). O tejto návšteve sa dozvedáme z listu generálneho vikára dominikánskej rehole Leonarda Huntpichlera, profesora na Viedenskej univerzite, ktorý adresoval Jánovi Vitézovi.⁵⁹ Huntpichler v 13 bodoch rozvinul svoje názory a odporúčania k úspešnému fungovaniu budúcej univerzity, so založením ktorej súhlasil tak on,

⁵⁷ LUGER, Daniel. Italienische Humanisten an der Universität Wien im 15. Jahrhundert zwischen Förderung und Ablehnung. In: *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis*, Tomus LX., Fasc. 1, 2020, s. 28.

⁵⁸ Tamže.

⁵⁹ BARTL, Študenti z Bratislavy, s. 48 – 49. L. Huntpichler dohliadal na štúdium dominikánov na Viedenskej univerzite v rokoch 1450 – 1475. Na jeho návrh došlo k reformám v dolnorakúskej provincii rehole, hlavným cieľom ktorých bolo umožniť a rozšíriť ďalšie vzdelávanie rehoľníkov. FRIMMOVÁ, *Pôsobenie dominikánov*, s. 83 – 84.

ako i celá dominikánska rehoľa. Pripustil, že univerzita bude síce malá, no za to významná svojimi profesormi. Tí mali byť najlepšou zárukou jej úspešného fungovania. Napokon dodal, že Viedenská univerzita mala byť voči bratislavskej ako matka, a to aj napriek inej provinciálnej príslušnosti.⁶⁰

V istej fáze prenikania humanistických myšlienok za brány Viedenskej univerzity si táto prešla ťažkým obdobím, súvisiacim s bojmi Fridricha III. s uhorským panovníkom Matejom Korvínom. Ten v rámci svojej ambiciózne zahraničnej politiky uskutočňoval od roku 1477 vpády do Rakúska, výsledkom ktorých bolo dobytie Viedne v roku 1485. Do týchto vážnych zmien geopolitických pomerov bola vtiahnutá aj Viedenská univerzita. Ako sprostredkovateľ vzťahov medzi mestskými predstaviteľmi a uhorským panovníkom sa zaslúžila o pokojné prevzatie mesta do rúk Mateja Korvína. Ten je známy ako obdivovateľ umenia a vzdelanosti a mecén humanistických učencov, preto neprekvapuje, že prvé kroky kráľa vo Viedni a o niečo neskôr aj jeho manželky Beatrix Aragónskej viedli do univerzitnej štvrte. Slávnostný príchod kráľa s početným sprievodom do mesta sa odohral 1. júna 1485. Medzi prvými, ktorí ho vítali, boli nielen zástupcovia mesta, ale aj univerzity, s ktorými kráľ hneď od začiatku nadviazal veľmi privetivé vzťahy. Týmto si nepochybne zabezpečil aj pozitívnejšie vnímanie obyvateľov mesta na jeho neoprávnené obsadenie, a to v roli „dobyvateľa učenca“. Pár dní po príchode Mateja vstúpila do mesta aj kráľovná. Pri tejto príležitosti sa konalo v Kostole sv. Štefana slávnostné privítanie kráľovského páru, kde ako hlavný rečník vystúpil významný teológ a právnik Nikolaus von Kreuznach, absolvent Viedenskej univerzity a následne aj jej dlhoročný profesor a niekoľkonásobný dekan teologickej fakulty. Slávnostné privítanie kráľa významnými predstaviteľmi vtedajšej univerzity a jednotlivých fakúlt na neho veľmi zapôsobilo. Preto neváhal potvrdiť všetky výsady a slobody univerzity a sľúbiť jej všemožné podporovanie tak,

⁶⁰ FRIMMOVÁ, *Právo a poriadok*, s. 154–156.

aby mohla čo najviac prosperovať. Úzke kontakty kráľa a kráľovnej s univerzitou pretrvali počas celej prítomnosti Matejovho dvora vo Viedni. V roku 1488 dokonca pri príležitosti sviatku jeho menín univerzitu štedro finančne podporil. V marci 1490, a teda veľmi krátko pred jeho smrťou, navštívil kráľovský pár opäť univerzitnú štvrť, aj samotné prednáškové sály a dokonca sa zúčastnil aj jedného prednáškového stretnutia vrátane diskusie, ktorá po tom – ako to bývalo zvykom – nasledovala. Pozoruhodnou je osobná návšteva kráľovnej Beatrix, keďže vieme, že ženy v týchto priestoroch nebývali veľmi vítané. Potrdzuje to kráľovninu rozhladenosť a stále pretrvávajúci záujem o školstvo a vzdelanosť. Predstavitel'ov univerzity tiež údajne veľmi milo prekvapila jazyková zdatnosť kráľovského páru, keď nemal problém v diskusii promptne reagovať na viaceré témy v latinčine.⁶¹

Po smrti Mateja Korvína a za krátko i Fridricha III. sa svetským patrónom univerzity stal Fridrichov syn Maximilián I. Práve počas jeho vládnutia došlo k masívnejšiemu prieniku nového intelektuálneho humanistického prúdu do učebných osnov, učebníc a prednášok, predovšetkým na fakulte slobodných umení. Výrazne sa to prejavilo založením známej školy či štyroch humanistických učebných kabinetov *Collegium Poetarum et Mathematicorum* v roku 1502. Cieľom tejto novej univerzitnej inštitúcie, ktorú platil samotný panovník, bolo vychovávať básnikov, filologicky a historicky vzdelaných rečníkov, diplomatov, ako aj „matematikov“ – absolventov humanistických prírodných vied. Absolventi kolégia neboli poctení univerzitným titulom, ale vyznamenaním vavrínovým vencom.⁶²

Podľa štatútov univerzity sa každý študent, ktorý prišiel študovať na univerzitu, musel imatrikulovať – zapísať do matriky univerzity. Prijímacie skúšky na univerzitu síce neexistovali, no istá predchádzajúca skúsenosť s výučbou, minimálne základných učebných osnov, bola nepochybne vítaná. Hlavnou podmienkou

⁶¹ HASLINGER, Iris. *Die Universität Wien im Spätmittelalter. Gelehrte, Stadt und Landesfürsten*. Saarbrücken, 2015, s. 116 – 126.

⁶² LUGER, *Italianische*, s. 28. MÜHLBERGER, Kurt. Das „Collegium Poetarum et Mathematicorum“. In: *650 plus – Geschichte der Universität Wien* [online].

prijatia na univerzitu bol krst a narodenie sa v manželstve a, samozrejme, tiež vek, nie mladší ako 13–14 rokov. Štúdium bolo určité výlučne pre mužov. Možnosti navštevovať univerzitu aj ženami sa v štatútoch univerzity vôbec nespomínajú. Rovnako absentujú akékoľvek iné obmedzenia – regionálne, sociálne či jazykové.⁶³ Postupným nárastom študentov začali vznikať rôzne druhy registrov či matrik (generálna, fakultná, matriky národov), záznam v ktorých bol mimoriadne dôležitý, keďže univerzita mala samostatnú súdnu právomoc. Zápis do generálnej matriky univerzity bol spojený so zaplatením štyroch až ôsmich grošov, pri zápise do matriky univerzitného národa štyri denáre. Študenti si potrebnú čiastku mohli rozdeliť do viacerých platieb. Tým, že mnohí opustili univerzitu aj bez získania titulu, mnohokrát odišli aj bez zaplatenia.⁶⁴ Najchudobnejší spomedzi chudobných študentov (*pauperes*) boli od poplatku za štúdium oslobodení.⁶⁵ Finančné zabezpečenie univerzity veľkou mierou podporovali platby zámožnejších študentov z radov svetskej a cirkevnej šľachty (boli za to odmeňovaní napr. aj právom sedieť v prestížnejších laviciach). Okrem vstupných poplatkov museli študenti vynaložiť nemalé prostriedky aj na samotný chod ich vzdelávania. Rátali sa sem poplatky za prednášky (tieto až v roku 1554 prevzal na seba panovník), zaobstarávanie si písacích potrieb a kníh či platby spojené s ukončením štúdia a slávnostným obradom. Práve posledné menované sa často šplhali do enormných výšok (až 200 zlatých), čo tiež veľkou mierou stojí

⁶³ KAPRONCZAY, Károly. A bécsi egyetem orvosi karának és a „Natio Hungaricának” kapcsolatai (1381-1630). In: *Orvostörténeti közlemények* 81, 1977, s. 29.

⁶⁴ Zápis na univerzitu znamenal aj vstup do privilegovaného právneho spoločenstva, čo využívali aj takí chlapci a muži, ktorí vôbec neplánovali študovať. Dokladá to napr. viac ako 35 tisíc zápisov v generálnej matrike v 15. storočí, z ktorých je možné doložiť získanie aspoň najnižšieho akademického titulu bakalára artistickej fakulty len u 30 % z nich. MAISEL, Thomas. Studenten im Mittelalter und in der Frühen Neuzeit 1365–17. Jhdt. In *650 plus – Geschichte der Universität Wien*, online. Takmer 82 % študentov zapísaných v rokoch 1453 až 1630 v matrike uhorského národa nezískalo počas štúdia žiaden titul. KELÉNYI, A *Bécsi Egyetem*, s. 138. Tento rozdiel medzi počtom zapísaných a graduovaných bol rovnaký na všetkých vtedajších univerzitách. BARTL, *Študenti z Bratislavy*, s. 46.

⁶⁵ ŠTANGOVÁ, *Študenti zo Slovenska*, s. 10.

za nízkym počtom študentov s ukončeným štúdiom. Okrem týchto výdavkov mali študenti, samozrejme, aj výdavky na bývanie, stravu, ošatenie a pod. Celkové ročné náklady študenta sa pohybovali v rozmedzí 14 až 21 zlatých, chudobní študenti vďaka výnimkám dokázali študovať za sumu 4 – 6 zlatých ročne.⁶⁶

Po zaplatení poplatku za zápis študent pred rektorom prisahal, že bude dodržiavať univerzitné stanovy a slušne absolvuje svoje štúdium (bude dodržiavať prísne stanovený denný režim, obliekať sa do predpísaných šiat, bývať v domoch, tzv. burzách, patriaciach k univerzite...). Následne bol rektorom (v neskoršom období i písárom) zapísaný do matriky, bol imatrikulovaný. Jednotlivé zápisy obsahujú v najlepšom prípade dátum zápisu (zvyčajne semester, niekedy aj aktuálny dátum), meno a pôvod študenta, ako aj informácie o zaplatení a výške imatrikulačného poplatku alebo o oslovení od neho. V niektorých prípadoch sa nájdu aj informácie o dovtedajšom štúdiu.

Prijatím na univerzitu sa študent stal členom špecifického privilegovaného spoločenstva, vyňatého spod jurisdikcie miestnych úradov. To sem lákalo množstvo osôb, ktorých prvotným zámerom nebolo študovať, ale získať z rôznych dôvodov tento spoločenský status. V priebehu 15. storočia bolo na univerzitu zapísaných viac ako 35 tisíc osôb, no len zhruba 30 % z nich aspoň čiastočne ukončilo svoje štúdium získaním akademického titulu. Podiel chudobných študentov bol vysoký, v malom počte boli zastúpení synovia zo šľachtických rodín. Ich viedenské štúdium bolo často len zastávkou na ceste na niektorú z prestížnych talianskych právnických fakúlt.⁶⁷

⁶⁶ DENK, Ulrike. Studienkosten im Mittelalter und Früher Neuzeit. In: *650 plus – Geschichte der Universität Wien*, online (<https://geschichte.univie.ac.at/de/themen/studienkosten-im-mittelalter-und-frueher-neuzeit>)

⁶⁷ MAISEL, Thomas. Studenten im Mittelalter und in der Frühen Neuzeit. In: *650 plus – Geschichte der Universität Wien*, online (<https://geschichte.univie.ac.at/de/themen/studenten-im-mittelalter-und-der-fruehen-neuzeit>)

Viedenská peregrinácia študentov z územia dnešného Slovenska

Vzhľadom na čulé hospodársko-kultúrne kontakty Uhorského kráľovstva s Viedňou už pred založením univerzity, neprekvapuje, že táto sa po svojom vzniku stala vyhľadávanou akademickou inštitúciou pre študentov z Uhorska, túžiacich po vzdelaní či lepšom postavení v spoločnosti. Títo dokonca v období stredoveku tvorili väčšinu zo zahraničných študentov, ktorí univerzitu navštevovali. Okrem toho, univerzita vo Viedni bola najvyhľadánejšou pre uhorských študentov zo všetkých univerzít existujúcich v prevažnej väčšine stredoveku. Z celkového počtu 12 500 uhorských študentov navštevujúcich v období stredoveku mimouhorskej univerzity tvorili tí vo Viedni viac ako polovicu (podľa A. Tüskésovej ich bolo 7 213, podľa prepočtov L. Szögiho to bolo 6 573 a podľa najnovších zistení B. Kelényiovej to bolo 6 785 študentov).⁶⁸ Tieto konštatovania platia rovnako aj pre študentov z územia dnešného Slovenska, ktorých sa nám na univerzite vo Viedni v období stredoveku podarilo zachytiť približne 1 030.⁶⁹ Približne preto, lebo tak ako v prípade celouhorských štatistík, tak aj v prípade počtov týkajúcich sa študentov z územia dnešného Slovenska ide o výpočty, ktoré boli pravdepodobne o niečo menšie či väčšie, vzhľadom na vysoký počet lokalít, ktoré nie je možné zo zápisov v matrikách presne lokalizovať. Rovnako treba prihliadať na niekoľkoná-

⁶⁸ TÜSKÉS, *Magyarország diákok*, s. 340; SZÖGI, *Az egyetem*, s. 19. KELÉNYI, *A Bécsi Egyetem*, s. 135. Je nepochybné, že B. Kelényi už brala do úvahy viaceré zápisy jedného a toho istého študenta. Aj my sme sa pri výskume stretli s viacerými takýmito príkladmi. Jedným z nich bol napr. Mikuláš zo Šankoviec uvádzaný v edícii A. Tüskés na dvoch miestach, pričom nepochybne ide o toho istého študenta. TÜSKÉS, *Magyarország diákok*, s. 265, č. 5374, s. 269, č. 5475.

⁶⁹ Výsledný počet študentov ovplyvňuje aj momentálny stav kritického spracovania stredovekých matrik univerzity, ktorý neustále prebieha. Kým v druhej polovici 60. rokov 20. storočia zaznamenal M. Kučera na Viedenskej univerzite do roku 1530 spolu 1 184 študentov zo Slovenska, tak R. Štangová v roku 2014 (najmä na základe práce A. Tüskésovej) napočítala spolu 1 020 študentov. Podľa našich prepočtov ich bolo okolo 1 030, pričom do tohto počtu sme zarátali aj lokality, pri ktorých nevieme presne potvrdiť, že sa týkajú lokalít z územia dnešného Slovenska.